

NT2 voor volwassen hoog- geschoolde beginners

Werken met taalhandelingen

Kris Verbeeck & Kristel De Wulf

Het leren van een tweede taal moet vooral gericht zijn op taalvaardigheid. Het is immers de bedoeling dat tweedetaalleerders zo vlug mogelijk talig kunnen functioneren in hun omgeving. Een cursus die enkel gericht is op taalkennis, kan dat proces alleen maar vertragen. Van zodra de behoeften van de cursisten en de doelstellingen vastgesteld zijn, wordt er gekozen voor een ingang waarlangs aan taalvaardigheid wordt gewerkt. Er bestaan verschillende mogelijke ingangen: woordenschat, grammatica, teksten, taalhandelingen... Deze laatste ingang vormt het onderwerp van dit artikel.

Onder taalhandelingen verstaan we "de omschrijvingen van datgene wat iemand in bepaalde situaties met taal wil bereiken, zoals informatie uitwisselen, emoties uitdrukken." (Raymakers-Volaart 1986) Om een duidelijk overzicht te krijgen van de taalhandelingen waaraan taalleerders behoefte hebben, raadpleegden we o.a. lijsten van taalhandelingen opgesteld door Coumou (1987) en Wynants (1985). Uit die enorme lijst met taalhandelingen dient er een selectie gemaakt te worden voor een beginnersgroep in functie van de specifieke behoeften van de cursisten. Vervolgens is het van belang om de geselecteerde taalhandelingen in realistische taalgebruikssituaties te gieten. Die taalgebruikssituaties worden gehaald uit de omgeving waarin de cursisten moeten kunnen functioneren.

Luisterteksten

Taalhandelingen kunnen via luisterteksten in zinvolle contexten aangeboden worden. Hoewel er nog andere mogelijkheden zijn, zullen wij uitgaan van luisterteksten. De tweedetaalverwerving van beginnende taalleerders verloopt van receptief naar productief. Hiermee bedoelen we dat taalleerders de aangeboden taalhandelingen eerst moeten begrijpen voor ze ze zelf kunnen produceren.

Verwervingsproces

Het volstaat niet om taalhandelingen te selecteren, die aan situaties te koppelen en in luisterteksten om te zetten. De wijze waarop de luisterteksten worden ingeleid,

met of zonder visuele ondersteuning, en de verdere verwerking van de luistertekst zijn van even groot belang. Wij gaan ervan uit dat er verschillende lagen gelegd moeten worden om de verwerving van taalhandelingen te bevorderen.

Een eerste laag bestaat uit het inleiden van de luistertekst. Bij zo'n instap kan visuele ondersteuning een grote rol spelen. Het is daarbij echter niet de bedoeling dat de taalhandelingen an sich voorop gesteld worden en uitgelegd worden via tekeningen. Wij zijn er veeleer voorstander van om op een natuurlijke wijze b.v. via een gesprek er voor te zorgen dat de taalhandelingen 'by the way' worden geïntroduceerd, zonder er expliciet de aandacht op te vestigen. Deze werkwijze veronderstelt dat cursisten bij het beluisteren van de tekst al een eerste, zij het zeer summere, kennismaking hebben gehad met de taalhandelingen die in de tekst aan bod komen.

Een tweede laag wordt gelegd door het beluisteren van de tekst. Door middel van gerichte vragen wordt de situatie die in de luistertekst aan bod komt, duidelijk gemaakt. Vragen zoals: wie spreekt met wie? waar zijn de personages? wat gebeurt er? etc. kunnen daarbij een hulp zijn. In dagelijkse taalgebruikssituaties zien cursisten immers wie er praat, op welke manier en waar het gesprek plaats heeft. Deze informatie is essentieel voor het begrijpen van het taalaanbod. Visuele ondersteuning is bij de luisterteksten onontbeerlijk.

In een derde laag wordt de betekenis van de taalhandelingen binnen de context van de luistertekst door middel van activiteiten duidelijker voor de cursisten.

De vierde laag heeft als doel de betekenis van de aangeboden taalhandelingen in te bedden. Daartoe worden de taalhandelingen ingeoefend in andere contexten dan die van de luistertekst.

Interactie

Uit onderzoek blijkt dat interactie (verbaal of non-verbaal) en betekenisonderhandeling een grote invloed hebben op het verwervingsproces. Er zal dan ook voor werkvormen gekozen worden die de interactie kunnen bevorderen.

Cyclische aanpak

Ondanks alle inspanningen zal een beginnende taalleerder na die verschillende lagen de aangebrachte taalhandelingen niet onmiddellijk verworven hebben. Hij zal dus nog niet alle aangebrachte taalhandelingen begrijpen en in andere, vergelijkbare taalgebruikssituaties kunnen integreren. Om het verwervingsproces verder te bevorderen zijn we voorstander van een cyclische aanpak. De cyclische aanpak veronderstelt dat de aangebrachte taalhandelingen systematisch herhaald worden terwijl de nieuwe taalhandelingen uitgebreid worden. Dit in tegenstelling tot een lineaire aanpak, waarbij pas nieuwe taalhandelingen worden aangeboden als de vorige ingeoefend en herhaald zijn.

In het vervolg van dit artikel wordt ingegaan op varianten van oefeningen die bij een gedifferentieerde aanpak nodig kunnen zijn. De oefeningen worden gesitueerd binnen het verwervingsproces en de bedoeling van de verschillende varianten wordt verduidelijkt.

Variëren op oefeningen

De doelgroep van een cursus Nederlands voor hooggeschoolden kan zeer heterogeen zijn. Differentiëren binnen de groep is dan ook een must; dat kunt u realiseren door van een bepaalde oefening verschillende varianten te bedenken. Hoe dat gebeurt, proberen we in wat volgt aan te

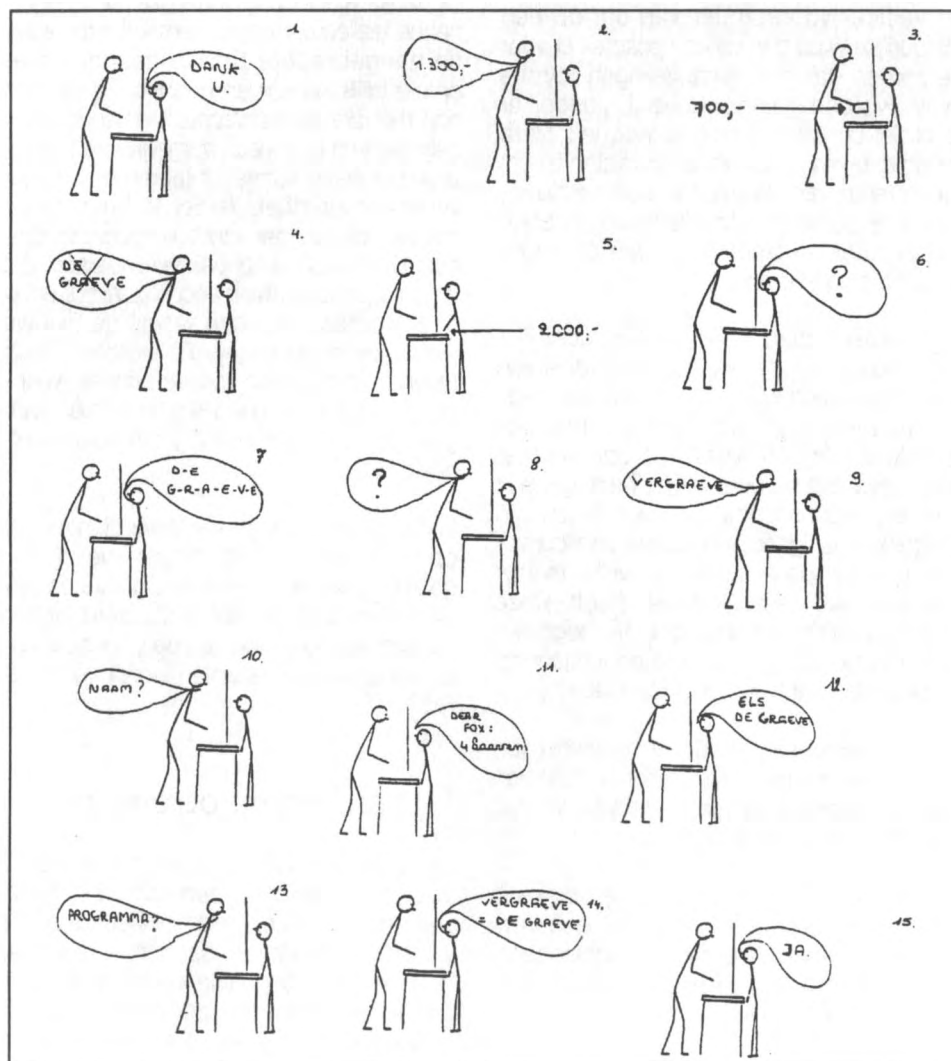
tonen. Hierbij zullen we de varianten plaatsen binnen de verschillende fasen van het verwervingsproces. We geven eveneens aan of het om een produktieve of een receptieve oefening gaat, welke doelstellingen met deze oefeningen kunnen bereikt worden en welke interactiemogelijkheden ze bieden.

De oefening die hier besproken wordt, is: *Leg de tekeningen/prenten in volgorde.* Welke varianten zijn daar zoal van te

maken? Hier volgt een aantal mogelijkheden.

VARIANT 1

De cursisten krijgen een aantal prenten; elke prent heeft een nummer. Opdracht: *Leg de prenten in een logische volgorde.* Deel je volgorde mee d.m.v. de cijfers die op elk van de prenten vermeld staan.

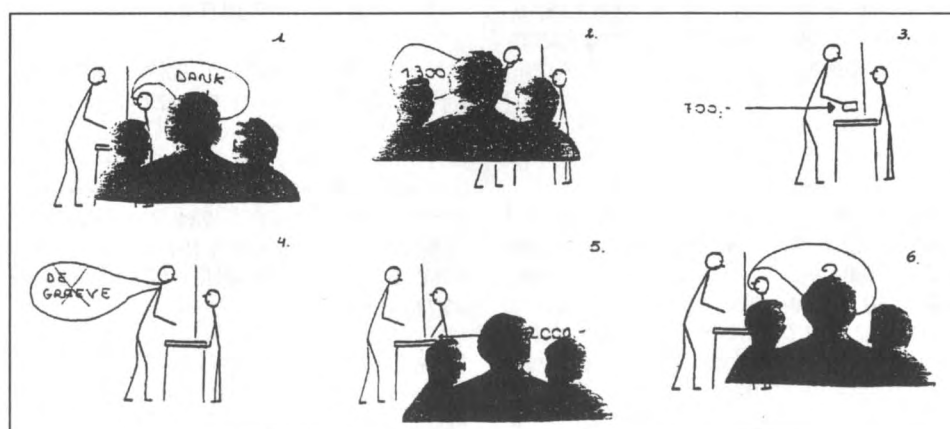
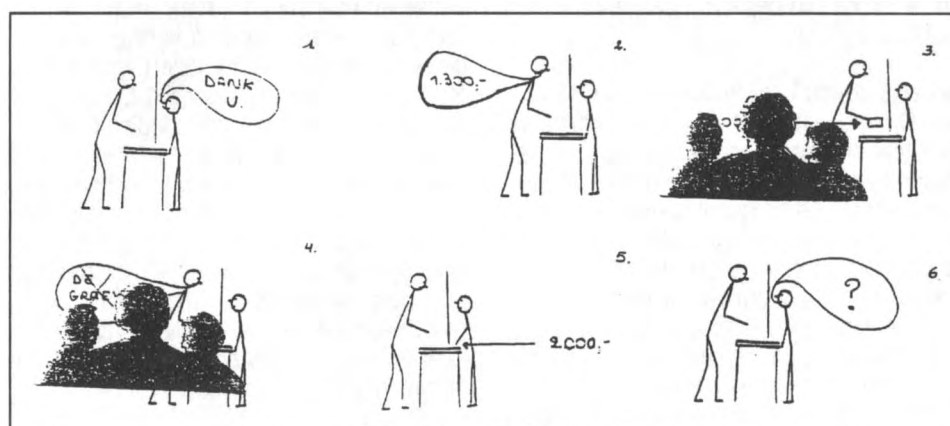
Dit is een oefening waarbij de cursisten in principe geen enkele taalkennis dienen te gebruiken, maar wel kennis van de wereld. Zij hoeven ook geen taal te produceren om hun volgorde nadien duidelijk te maken; ze tonen gewoon de cijfers die bij de tekeningen horen. Deze oefening is dus receptief van aard. U kunt wel vragen stellen over of commentaar geven op de volgorde. De cursisten kunnen op een verbale of non-verbale manier op de vragen reageren.

De oefening kan gebruikt worden als instap bij een luistertekst of bij een les. De oefening legt nog geen verband met taalhandelingen, tenzij misschien wanneer u aan de cursisten gerichte vragen gaat stellen over de volgorde. De oefening is bruikbaar bij beginnende

leerders die weinig taalvaardig zijn, en ook bij beginnende lezers die al een beetje taalvaardig zijn en misschien ook al verbaler kunnen reageren.

VARIANT 2

De cursisten krijgen een aantal prenten. Bij elke cursist zijn enkele prenten gedeeltelijk bedekt en dus moeilijker te interpreteren. Opdracht: *Leg de prenten in een logische volgorde en schrijf er een verhaal bij. Stel nadien vragen aan je medecursist zodat je meer informatie krijgt over de prenten, en pas je verhaal aan. Rapporteer door het verhaal voor te lezen.*

Ten opzichte van de vorige opdracht is er een en ander veranderd. De opdracht dient per twee gemaakt te worden. De twee cursisten krijgen een blad met de prenten, maar bij ieder van hen zijn verschillende prenten half bedekt. De cursisten beginnen met een verhaal te schrijven op basis van wat ze kunnen zien. Wanneer zij uit bepaalde prenten niet wijs geraken, moeten ze aan hun medecursist vragen stellen over de prenten. De medecursist mag de prent niet beschrijven, maar antwoordt enkel op vragen. Op basis van dat gesprek worden de verhalen aangepast. Nadien rapporteren de cursisten door de verschillende verhalen voor te lezen. De leerkracht kan de verschillen met de cursisten bespreken. Cursisten kunnen onderling allerlei vragen stellen over het waarom van bepaalde passages in hun verhaal.

Deze opdracht is productiever dan de vorige. Om de opdracht te kunnen uitvoeren moeten de cursisten met elkaar kunnen overleggen. Zij oefenen hierbij allerlei taalhandelingen die eerder al aangebracht werden, b.v. vragen om informatie, reageren op vragen om informatie, beschrijven van dingen en personen, om verduidelijking vragen etc. Ze moeten ook al wat kunnen schrijven. Dit zijn eisen die niet aan beginnende taalleerders kunnen worden gesteld.

De oefening kan gebruikt worden als instap op een luistertekst bij cursisten die productief al wat verder staan; ze kan ook functioneren als herhaling van eerder aangebrachte taalhandelingen.

VARIANT 3

Iedere cursist krijgt één tekening van het verhaal. Opdracht: *Noteer kort waarover het verhaal gaat (wie, wat, waar, wanneer, wat ging vooraf, hoe gaat het verder?). Vertel dan aan de overige cursisten wat er op jouw prent staat (dat gebeurt door elke cursist; daarbij worden de prenten niet aan elkaar getoond). Pas dan je verhaal dat je*

eerst geschreven had aan. (De cursisten trachten op basis van hun gesprek met de anderen hun eigen tekening binnen het verhaal te situeren). Tenslotte worden de verhalen voorgelezen en becommentarieerd. Alle cursisten kunnen reageren door te luisteren of hun tekening in het verhaal aan bod gekomen is en door te vergelijken hoe hun informatie in het verhaal verwerkt is. Nadien gaan alle cursisten hun tekeningen samenleggen en een volgorde verzinnen. Ze kunnen dan samen een verhaal maken. Ieder vertelt bij zijn prent iets en de anderen proberen een samenhangend verhaal te maken.

Dit is een heel productieve oefening waarbij de cursisten intensief met elkaar moeten praten en overleggen. Dit zijn eisen die niet aan beginnende leerders kunnen worden gesteld, maar die wel kunnen voor cursisten die al wat taalvaardiger zijn. De oefening kan fungeren als instap om nadien over een bepaald onderwerp te praten, te lezen of naar een tekst te luisteren. Of de oefening kan meer als vastzetsfase of herhalingsfase van taalhandelingen gezien worden. De volgende taalhandelingen komen hierbij o.a. aan bod: overleggen met elkaar, uitleg geven aan elkaar, beschrijven van iets of iemand, vragen stellen, om raad vragen, commentariëren, bekritisseren etc.

VARIANT 4

De cursisten krijgen een reeks prenten die bij een luistertekst horen (zie bijlage) en waarvan er twee ontbreken. Opdracht: *Leg de prenten in volgorde op basis van de luistertekst. Zoek waar er prenten ontbreken en teken zelf de ontbrekende prenten. Rapporteer via de cijfers die op de prenten staan en door de zelf getekende tekeningen aan elkaar te tonen.*

Deze oefening heeft de bedoeling om na te gaan in hoeverre de cursisten een bepaalde luistertekst begrepen hebben. Ze kan bij een

eerste luisterbeurt gebruikt worden of nadien om na te gaan in hoeverre de cursisten de tekst begrepen hebben. De oefening kan volledig receptief verlopen. De cursisten kunnen rapporteren zonder te praten. De leerkracht of de wat taalvaardiger cursisten kunnen dan wel vragen stellen over de tekeningen. De minder taalvaardige cursisten kunnen op een non-verbale wijze of in hun eigen taal en door mimiek reageren. De meer taalvaardige cursisten kunnen uitleggen waarom ze die tekening hebben gekozen en waar die in het geheel past. De cursisten trachten de taalhandelingen uit de luistertekst te begrijpen.

VARIANT 5

De cursisten beluisteren eerst een tekst en krijgen dan een reeks prenten met tekstballonnen. Daarin staat een gedeelte van de luistertekst; om in te vullen wat ontbreekt, krijgen ze een aantal taaluitingen. Opdracht: *Leg de prenten in de juiste volgorde. Vul in wat in de tekstballonnen ontbreekt; kies uit de gegeven mogelijkheden.* (De oefening kan moeilijker gemaakt worden door meer taaluitingen te voorzien dan het aantal in te vullen plaatsen.)

Leg de tekeningen in de juiste volgorde
Vul in. Kies uit: (de tekst werd beluisterd)

a. dank u
b. die zullen het waarschijnlijk zijn
c. excuseer
d. goeiedag
e. graag
f. hoe kan dat nu
g. misschien
h. wilt u die naam eens spellen

1. Ik zal nog eens kijken. Hier staat Els Vergraeve. Vier kaarten.

2. Op welke naam? Els De Graeve.

3. Dat is dan quizzen dat zehonnoerd frank, alstublieft.

4. Die naam vind ik niet in de lijst. ? Ik heb zeker gereserveerd. Dat moet een vergissing zijn. ... hebben ze mijn naam verkeerd verstaan.

5. D-E-G-R-A-E-V-E.

6. En zeventonnoerd terug.

7. ... voor de vergissing. Wensst u een programma?

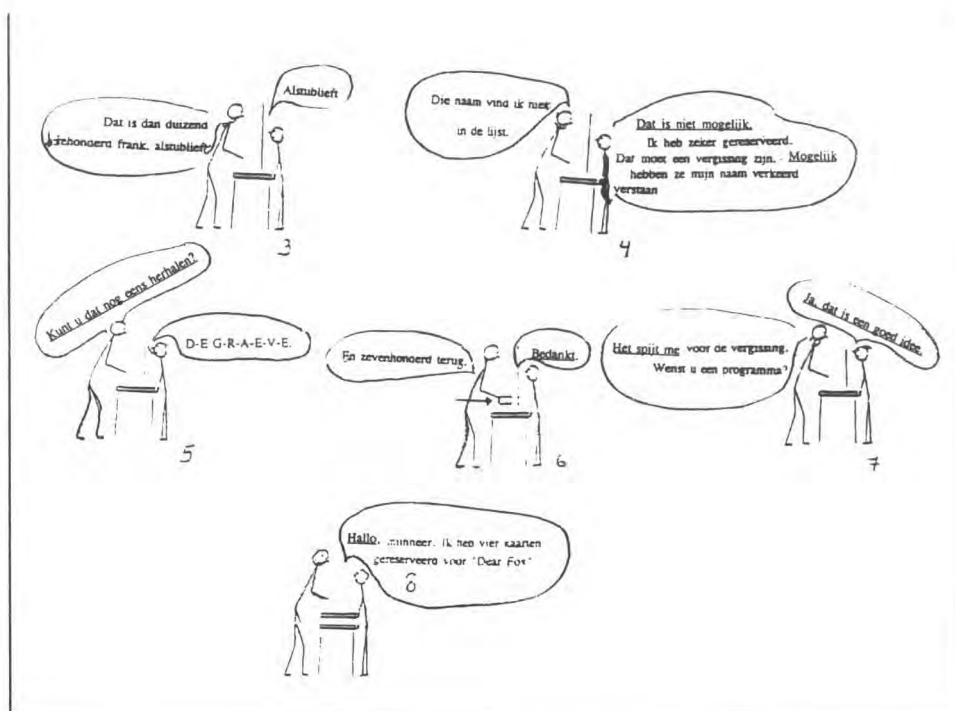
Deze oefening kan receptief van aard zijn indien de cursisten enkel de cijfers dienen in te vullen die met de antwoorden overeenkomen. Deze oefening kan productiever zijn indien de cursisten de antwoorden ook werkelijk moeten invullen. Door meerdere mogelijkheden aan te bieden dient er tot het laatste in te vullen item worden nagedacht. De cursisten kunnen dan ook interageren over waarom ze bepaalde uitingen wel of niet gepast vonden. De bedoeling van de oefening is om na te gaan in hoeverre de taalhandelingen begrepen worden binnen de context waarin ze werden aangebracht.

VARIANT 6

De cursisten beluisteren een tekst. Nadien krijgen ze een reeks prenten met ingevulde tekstballonnen. De tekstdelen die daarin onderstreept zijn, geven niet letterlijk weer wat er in de luistertekst gezegd werd; het zijn taaluitingen die ongeveer hetzelfde betekenen. De cursisten krijgen eveneens een lijst met de correcte taaluitingen van de luistertekst. Opdracht: *Leg de prenten in de juiste volgorde. Vervang de onderstreepte tekstdelen door de passende taaluiting uit de bijgevoegde lijst.*

Leg de tekeningen in de juiste volgorde. (de tekst werd beluisterd)
Wat is ongeveer hetzelfde? Vervang het onderstreepte door:

- a. dank u
- b. die zullen het waarschijnlijk zijn
- c. excuseer
- d. goeiedag
- e. graag
- f. hoe kan dat nu
- g. misschien
- h. wilt u die naam eens spellen

Deze oefening kan receptief gebeuren door enkel de overeenkomstige cijfers te plaatsen of door de taaluitingen te schrijven of te lezen. Over de verschillende mogelijkheden kan gepraat worden. De bedoeling van de oefening is proberen de betekenis vast te zetten. Ze kan individueel, per twee of in groep gemaakt worden, waarbij ieder lid van de groep een prent heeft en die tracht in te vullen. Nadien leggen ze die samen en trachten ze tot een volgorde te komen, waarbij ze onder elkaar bespreken wat er diende ingevuld te worden. De oefening kan ook per twee gemaakt worden zodanig dat ieder de helft van de prenten voor zich neemt.

Nog moeilijker is de volgende variant: prenten met twee sprekende personen worden doormidden geknipt en de cursisten moeten per twee zoeken welke twee delen samen één prent vormen. Alle geknipte delen dienen dan wel even groot te zijn. Het matchen gebeurt op basis van de tekst en niet op

basis van de tekening. Daardoor krijgt u een dubbele oefening, nl. uitingen aan elkaar koppelen en prenten in volgorde leggen.

VARIANT 7

De cursisten krijgen een reeks prenten (cf. prenten bij variant 1). Opdracht: *Leg de tekeningen in een logische volgorde en schrijf een tekst bij elk van de prenten (enkele zinnen); het geheel moet een logisch verhaal zijn.* Dan vertelt één cursist zijn verhaal aan de anderen, en die moeten op basis van dat verhaal de prenten in de volgorde van de verteller trachten te leggen.

Dit is een receptieve én produktieve oefening. De cursist die vertelt, is produktief bezig, voor de anderen is het een luisteroefening. Hierbij kunnen cursisten reeds gekende taalhandelingen herhalen.

VARIANT 8

De cursisten krijgen een reeks prenten met tekstballonnen waarin tekstdelen ontbreken. Een lijst met in te vullen taaluitingen wordt niet gegeven (cf. variant 6). Opdracht: *Leg de prenten in volgorde. Vul de ontbrekende tekstdelen in.*

Dit is een zeer produktieve oefening. Om de ontbrekende tekst in te vullen moeten de cursisten gebruik maken van de context en van wat ze nog weten over taalhandelingen. Deze oefening kan als herhaling of ter afsluiting van een bepaald werkgeheel ingeschakeld worden. Dit zijn slechts enkele van de mogelijke varianten. Er zijn er natuurlijk nog andere.

Kris Verbeeck & Kristel De Wulf
Steunpunt Nederlands als Tweede Taal
Blijde Inkomststraat 7
3000 Leuven

Bibliografie

Coumou, W. e.a.: **Over de drempel naar sociale redzaamheid**. Utrecht: Nederlands Centrum Buitenlanders, 1987.

Raymakers-Volaart, C.: **Doelstellingen voor taalvaardigheid Nederlands binnen de basiseducatie voor etnische en culturele minderheden**. Doctoraalscriptie. Nijmegen: Instituut voor Toegepaste Taalkunde, 1986.

Wynants, A.: **Drempelniveau Nederlands als vreemde taal**. Strassbourg: Raad van Europa, 1985.

Bijlage

Luistertekst

Els heeft telefonisch vier kaarten gereserveerd voor 'Dear Fox'. Op zaterdag gaat ze de kaarten afhalen aan de receptie van de Vooruit.

Els: Goeddag, mijnheer. Ik heb vier kaarten gereserveerd voor "Dear Fox".

Man: Op welke naam?

Els: Els De Graeve.

Man: Wilt u die naam eens spellen?

Els: D-E G-R-A-E-V-E.

Man: Die naam vind ik niet in de lijst.

Els: Hoe kan dat nu? Ik heb zeker gereserveerd. Dat moet een vergissing zijn. Waarschijnlijk hebben ze mijn naam verkeerd verstaan.

Man: Ik zal nog eens kijken. Hier staat Els Vergraeve. Vier kaarten. Die zullen het waarschijnlijk zijn.

Els: Gelukkig.

Man: Excuseer voor de vergissing. Wenst u een programma?

Els: Graag.

Man: Dat is dan duizend driehonderd frank, alstublieft.

Els: Alstublieft.

Man: En zevenhonderd terug.

Els: Dank u.